

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΚΕΛ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΗΣ 2019

Οι προτάσεις του ΑΚΕΛ **για τον Εκσυγχρονισμό των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας**

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) αποτελούν ένα από τους πιο καθοριστικούς πυλώνες στην προσπάθεια του κράτους να χαράξει και να ασκήσει πολιτική κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής στήριξης, να δομήσει πολιτικά και νομικά εργαλεία που να απαντούν στις συνεχείς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και κοινωνικά προβλήματα.

Ιδιαίτερα στις σύγχρονες κοινωνίες με την πολυπλοκότητα που παρουσιάζουν τα κοινωνικά προβλήματα, με τη διεύρυνση των ανισοτήτων, την εμφάνιση νέων μορφών φτώχειας, την όξυνση κοινωνικών προβλημάτων όπως η βία στην οικογένεια, η δυσλειτουργία στις οικογένειες, προβλήματα αποξένωσης κλπ ο ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν οι ΥΚΕ έχει πάψει από πολλού να είναι ρόλος υπηρεσιών που πρέπει εστιάζουν μόνο στα επιδόματα.

Είναι την ίδια ώρα προφανές ότι δυστυχώς οι ΥΚΕ δεν εξελίχθηκαν με τρόπο που να μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματικά τους σύνθετους ρόλους που οι σημερινές κοινωνικές πραγματικότητες απαιτούν.

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας όπως δομήθηκαν δεν κατάφεραν να έχουν αυτό το ρόλο. Η χάραξη κοινωνικής πολιτικής αποφασιζόταν κατά κύριο λόγο από το Υπουργείο Οικονομικών και αποσπασματικά χωρίς κοινωνιολογικές ή άλλες μελέτες. Αρνητικό ρόλο για τη δυνατότητα ανταπόκρισης των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας στα σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα διαδραμάτισε ο συγκεντρωτισμός, η γραφειοκρατία, η έλλειψη πρωτοβουλίας, η ευθυνοφοβία και ο συντηρητισμός που γενικά χαρακτηρίζουν τον τρόπο λειτουργίας της Δημόσιας Υπηρεσίας. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί ότι αντί οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας να λειτουργούν ως εκείνο το τμήμα της δημόσιας υπηρεσίας το οποίο να αφουγκράζεται και να αναλύει τα κοινωνικά δεδομένα και να σπρώχνει τις αντιλήψεις στο πιο προοδευτικό, συμβαίνει το αντίθετο. Η καχυποψία, ο συντηρητισμός, φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας τα οποία υπάρχουν σε μεγάλη μερίδα της κοινωνίας δυστυχώς αναπαράγονται και επηρεάζουν και τη λειτουργία των ΥΚΕ.

Ταυτόχρονα, έντονα είναι και τα φαινόμενα της επαγγελματικής απαξίωσης, περιθωριοποίησης και εγκατάλειψης που βιώνουν οι επαγγελματίες των υπηρεσιών κάτι που δεν δημιουργεί ευνοϊκό και δημιουργικό εργασιακό περιβάλλον.

Προβληματική είναι και η σωστή αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού των ΥΚΕ με βάση τα προσόντα και τις γνώσεις που διαθέτει όπως και η έλλειψη αποτελεσματικής πολυθεματικής προσέγγισης τόσο σε επίπεδο ΥΚΕ όσο και σε επίπεδο ανάπτυξης συνεργασίας και συνεργιών με άλλες υπηρεσίες (Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, Υπουργείο Παιδείας, Τ.Α. κ.α.).

Τα προβλήματα των ΥΚΕ οξύνθηκαν λόγω των νεοφιλελεύθερων πολιτικών που ακολούθησε τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση Αναστασιάδη – Συναγερμού στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής.

Με βάση τα στοιχεία της Ετήσιας Δημοσιονομικής Έκθεσης του Γενικού Λογιστηρίου οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες το 2012 ήταν 1δισ 39εκ.

Το 2014 χρονιά όπου τα κοινωνικά προβλήματα λόγω της βαθιάς οικονομικής κρίσης οξύνθηκαν και διευρύνθηκαν, οι συνολικές δαπάνες μειώθηκαν στα 822 εκ. περίπου.

Το 2018 οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες ήταν μόλις 933 εκ.

Σ' ότι αφορά τις παροχές κοινωνικής πρόνοιας το κονδύλι που περιλάμβανε μέχρι το 2014 το δημόσιο βοήθημα και από το 2014 το Ε.Ε.Ε., το 2012 ήταν 613 εκ. το 2014 491 εκ. και το 2018 573 εκ.

Χαμηλές είναι και οι κοινωνικές δαπάνες της Κύπρου σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.

Το ποσοστό κοινωνικών δαπανών της κεντρικής κυβέρνησης σε σχέση με το ΑΕΠ το 2017 ήταν 5,1% ενώ ο μέσος όρος της Ε.Ε. ήταν 7,1%

Ταυτόχρονα με τις περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες, οι περικοπές στις προσλήψεις, οι περικοπές στις κρατικές χορηγίες προς τους εθελοντικούς οργανισμούς και τα ΣΚΕ που λειτουργούσαν κοινωνικά προγράμματα, σε συνδυασμό με τις χρόνιες παθολογίες των ΥΚΕ, υποβάθμισαν ακόμα περισσότερο τις δυνατότητες τους να ασκούν αποτελεσματικά το ρόλο τους. Βήματα αναδιοργάνωσης και προγράμματα που έφεραν τις ΥΚΕ πιο κοντά στην κοινωνία ουσιαστικά τερματίστηκαν.

Για παράδειγμα το σχέδιο αναδιοργάνωσης τους που προέβλεπε δημιουργία τοπικών γραφείων και εξειδικευμένων υπηρεσιών με στόχο από τη μια την εγγύτητα στον πολίτη και ταυτόχρονα την εξειδίκευση σε συγκεκριμένους τομείς ουσιαστικά αφέθηκε να πεθάνει.

Τα τοπικά γραφεία είναι μόνο κατ' όνομα τοπικά.

Προγράμματα που άρχισαν να υλοποιούνται με στόχο την πολυθεματική προσέγγιση και τη συνεκτικότητα των παρεμβάσεων όπως το πρόγραμμα τοποθέτησης λειτουργών ευημερίας στα σχολεία τερματίστηκε γιατί θεωρήθηκε πολυτέλεια.

Κρατικές δομές προστασίας και στήριξης παιδιών και ηλικιωμένων είτε έκλεισαν είτε παραδόθηκαν σ' άλλους φορείς. Με διάφορες προφάσεις, ακαταλληλότητα δομών, έλλειψη εισδοχών κ.λ.π. από το 2013 έχουν τερματίσει τη λειτουργία τους οι ακόλουθες κρατικές δομές:

- Στέγη Ηλικιωμένων Κοκκίνων
- Παιδοκομικός σταθμός Κοκκίνων
- Παιδοκομικός σταθμός Ορμήδειας
- Εφηβικός ξενώνας
- Βρεφοκομικό τμήμα στη Λεμεσό (λειτουργεί μόνο ο παιδοκομικός σταθμός)
- Όλες οι κρατικές Στέγες Ηλικιωμένων στη Λευκωσία

Τερματίστηκε επίσης ο θεσμός των κρατικών φροντιστηρίων για παροχή κατ' οίκον φροντίδας.

Παράλληλα με τον τερματισμό προγραμμάτων, η κυβέρνηση, θιασώτης του δόγματος για λιγότερο κράτος ακόμη και στον ευαίσθητο τομέα της κοινωνικής προστασίας, προχωρεί στην ανάθεση προγραμμάτων σε ιδιωτικούς φορείς και Μ.Κ.Ο. Οι κρατικοί παιδοκομικοί βρεφοκομικοί σταθμοί της Λευκωσίας δόθηκαν στην εκκλησία, οι δομές για ασυνόδευτα ανήλικα της Λάρνακας θα δοθούν σε Μ.Κ.Ο.

Το 2014 η κυβέρνηση εξαγγέλλοντας την εισαγωγή του Ε.Ε.Ε. υπογράμμισε ότι ένα από τα θετικά της εφαρμογής του θα ήταν και το γεγονός ότι θα αφαιρείτο από τις ΥΚΕ η ενασχόληση με τα οικονομικά βοηθήματα και αυτό θα βοηθούσε στην επικέντρωση τους στον ουσιαστικό κοινωνικό τους ρόλο. Αυτό ουδέποτε έγινε, έμεινε σύνθημα κενού περιεχομένου. Αντιθέτως οι ΥΚΕ μετατράπηκαν σε διεκπεραιωτές οδηγιών της Υπηρεσίας του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος.

Πως το ΑΚΕΛ αξιολογεί το σχέδιο αναδιοργάνωσης των ΥΚΕ

Στις 15/4/2019 στην ιστοσελίδα των ΥΚΕ δημοσιοποιήθηκε για δημόσια διαβούλευση το «Σχέδιο Αναδιοργάνωσης των ΥΚΕ» για το οποίο με βάση ανακοίνωση του Υπουργείου έγινε τελική διαβούλευση στις 12/10/2019.

Το σχέδιο αναδιοργάνωσης διαχέεται από φιλοσοφία περιορισμού του ρόλου των δημόσιων υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας σε ένα επιτελικό επίπεδο και ανάθεσης του ρόλου της εξειδικευμένης παρέμβασης και της εφαρμογής κοινωνικών προγραμμάτων με τη μέθοδο της αγοράς υπηρεσιών στον ιδιωτικό τομέα. Αυτή η προσέγγιση πέραν από την υποβάθμιση του δημόσιου χαρακτήρα του μηχανισμού κοινωνικής προστασίας και παρέμβασης ενέχει και κινδύνους να υπάρξουν προβλήματα συντονισμού, καθορισμού ρόλων και στόχων, συνεκτικότητας και συνέχειας στις παρεμβάσεις, ιδιοκτησίας της γνώσης, της εμπειρίας, των συμπερασμάτων που θα αποκτούνται.

Ένα άλλο σημείο που δεν είναι ξεκάθαρο από την πρόταση είναι ο ρόλος και τα μέσα που σκοπεύει να δώσει η Κυβέρνηση στην τοπική αυτοδιοίκηση γι' αυτό το σκοπό.

Είναι πρόθεση της κυβέρνησης η τοπική αυτοδιοίκηση να καταστεί φορέας άσκησης κοινωνικής πολιτικής τόσο σε επίπεδο πρόληψης, εντοπισμού, χειρισμού θεμάτων ή στοχεύει απλώς στο να δώσει στην τοπική αυτοδιοίκηση προγράμματα και δομές που σήμερα λειτουργεί το κεντρικό κράτος; Ποιες θα είναι οι πηγές χρηματοδότησης της ΤΑ για να μπορούν να υλοποιούν προγράμματα κοινωνικής πολιτικής;

Αυτά τα ερωτήματα καθόλου δεν απαντούνται στο πλαίσιο όπως παρουσιάστηκε.

Προβληματισμό προκαλούν και οι αναφορές για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας. Βασικές νομοθεσίες όπως ο Νόμος 'Περί Παιδιών' ο Νόμος για τις υιοθεσίες, ο Νόμος για τη λειτουργία Στεγών Ηλικιωμένων και Ανάπηρων είναι απαρχαιωμένοι με διατάξεις που δεν ανταποκρίνονται στο σήμερα.

Παρουσιάζεται μια απαράδεκτη καθυστέρηση στον εκσυγχρονισμό αυτών των νομοθεσιών ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι είχαν στο παρελθόν ολοκληρωθεί οι εισηγήσεις για τροποποιήσεις και κάποια νομοσχέδια στάληκαν και για νομοτεχνικό έλεγχο. Παρά ταύτα για ακόμα μια φορά στο σχέδιο για τον εκσυγχρονισμό των ΥΚΕ

η αναφορά είναι γενικόλογη, χωρίς συγκεκριμενοποίηση στόχων και χρονοδιαγραμμάτων.

Η πρόταση μας για εκσυγχρονισμό των ΥΚΕ

Το ΑΚΕΛ θέλοντας να συμβάλει δημιουργικά σε ένα θέμα που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την κοινωνία, καταθέτει την προσέγγιση του για τις βασικές παραμέτρους που πρέπει να περιλαμβάνει ο εκσυγχρονισμός των ΥΚΕ:

1. Αποκέντρωση στις δομές και υπηρεσίες άσκησης κοινωνικής πολιτικής από το κεντρικό κράτος στην τοπική αυτοδιοίκηση

Αυτό προϋποθέτει στις προτεινόμενες αλλαγές για το πλαίσιο λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης να υπάρξει θεσμοθέτηση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής και μεταφορά αρμοδιοτήτων από το κεντρικό κράτος στην Τ.Α. Ταυτόχρονα η διαδικασία μεταφοράς αρμοδιοτήτων πρέπει να περιλαμβάνει ασφαλιστικές δικλείδες έτσι που τα προγράμματα αυτά να διατηρήσουν τον δημόσιο – κοινωνικό τους χαρακτήρα και τη θεσμοθέτηση της διοχέτευσης πόρων από το κεντρικό κράτος στην Τ.Α. για να μπορεί να ασκήσει αυτό το ρόλο.

2. Παροχή υπηρεσιών με βάση την κοινότητα

Η έδρα των κοινωνικών υπηρεσιών βρίσκεται σε δήμους είτε τοπικά είτε περιφερειακά. Η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών με βάση την κοινότητα θα πρέπει να συνοδευτεί με άνοιγμα των υπηρεσιών προς τους πολίτες. Το σημερινό φαινόμενο των κλειστών και εν πολλοίς απροσπέλαστων υπηρεσιών χρειάζεται να αλλάξει με υπηρεσίες που είναι εύκολα προσιτές και άμεσες στον πολίτη. Σε κεντρικό επίπεδο να είναι η διοίκηση των ΥΚΕ μαζί με την υπηρεσία επιμόρφωσης και την υπηρεσία έρευνας η οποία να είναι στελεχωμένη ως επί το πλείστο από κοινωνιολόγους.

3. Δημιουργία εντός των ΥΚΕ εξειδικευμένων υπηρεσιών όπως σχολική κοινωνική εργασία, κοινωνική εργασία στα πλαίσια υγείας και ψυχικής υγείας, φυλακές, εθνική φρουρά κ.λ.π.

Οι λειτουργοί στα πιο πάνω πλαίσια θα τοποθετούνται με τη μορφή της απόσπασης και θα επιμορφώνονται και εποπτεύονται από την υπηρεσία τους με βάση το αντικείμενο της απασχόλησης τους και στα πλαίσια σύγχρονων προσεγγίσεων στα συγκεκριμένα ζητήματα.

4. Απώτερος στόχος της αναδόμησης του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας θα πρέπει να είναι η βελτίωση των συνθηκών εργασίας για το προσωπικό, η αποτελεσματικότερη κατανομή του φόρτου εργασίας με βάση περιοχές δράσης ανά ειδικότητα, η ενίσχυση με το αναγκαίο ανθρώπινο δυναμικό, καθώς επίσης και η δημιουργία κλίματος καλής συνεργασίας, σεβασμού και εμπιστοσύνης στους χρήστες των υπηρεσιών.

5. Λειτουργία σε μόνιμη βάση διατμηματικών και διυπουργικών πολυθεματικών επιστημονικών ομάδων.

Αυτό είναι αναγκαίο λαμβάνοντας υπόψη ότι σε πολλά ζητήματα που χειρίζονται οι ΥΚΕ εμπλέκονται και άλλοι κρατικοί φορείς από άλλα υπουργεία (Υπ. Υγείας, Υπ. Παιδείας κ.λ.π.).

Ταυτόχρονα με τη μόνιμη λειτουργία αυτών των ομάδων θεωρούμε επιβεβλημένη και την ενίσχυση με τους αναγκαίους επαγγελματίες των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των υπηρεσιών του υπουργείου παιδείας.

6. Διαμόρφωση νέας σχέσης μεταξύ κράτους και εθελοντικών οργανώσεων

Η ελλειμματική παρουσία του κράτους και της Τ.Α. στη λειτουργία δομών και προγραμμάτων κοινωνικής στήριξης και φροντίδας ανάγκασε τις εθελοντικές οργανώσεις να αναλάβουν ρόλους περισσότερους από αυτούς που τους αναλογούν. Ουσιαστικά οι εθελοντικές κοινωνικές οργανώσεις βρέθηκαν να είναι πάροχοι κοινωνικών υπηρεσιών και να έχουν την ευθύνη να εξασφαλίζουν τους οικονομικούς πόρους που χρειάζεται η λειτουργία προγραμμάτων έχοντας πολύ λίγη οικονομική στήριξη από το κράτος. Αυτό το μοντέλο είναι αδιέξοδο, δεν διασφαλίζει επάρκεια, ποιότητα και συνεκτικότητα στις υπηρεσίες. Η αναδιοργάνωση των ΥΚΕ και ο προσανατολισμός στην παροχή υπηρεσιών στην κοινότητα από τους φορείς Τ.Α. θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις οι δομές να αναληφθούν από δημόσιους φορείς δίνοντας ταυτόχρονα χώρο στις κοινωνικές οργανώσεις να εστιάσουν στο ρόλο τους ως η φωνή της κοινωνίας, των ευάλωτων ομάδων, των χρηστών των υπηρεσιών.

